

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

pomáhají zajistit *široké pokrytí* zkoumané oblasti. Pomocí vlastností textu a proměnných týkajících se aspektů (ne však situační proměnné) je v šetření PISA také ovlivňována *obtížnost* úlohy.

Aby bylo možné použít tyto tři hlavní vlastnosti úloh při tvorbě testu a později k prezentaci výsledků, je třeba je operacionalizovat. To znamená, že musí být u každé z těchto vlastností specifikovány různé podoby, kterých může nabýt. Tvůrci testu tak budou moci kategorizovat materiály, se kterými pracují, a úlohy, které sestavují, tak, aby je bylo možné použít při přípravě prezentace dat a pro interpretaci výsledků.

Čtení je komplexní aktivitou, složky čtení se tedy nevyskytují nezávisle na sobě a přehledně oddělené. Skutečnost, že jsou texty a úlohy přiřazovány k příslušným kategoriím koncepčního rámce, neznámá, že jsou uvedené kategorie přísně odděleny, nebo že jsou tyto materiály rozříděny do jednotlivých uzavřených polí, která jsou dána teoretickou konstrukcí. Schéma koncepčního rámce má zajistit žádoucí pokrytí a možnost vést vývoj testu a stanovit parametry pro prezentaci výsledků – a to vše s ohledem na to, jaké rysy jsou pro tu kterou úlohu považovány za výrazné.

SITUACE

Užitečnou klasifikaci charakteristik situace je možné najít ve Společném evropském referenčním rámci (Common European Framework of Reference, CEFR), který byl vytvořen pro Evropskou radu (Council of Europe, 1996). Ačkoliv byl tento rámec původně určen pro popis učení se druhému a cizímu jazyku, je v tomto ohledu užitečný také pro testování v mateřském jazyce. Jednotlivými kategoriemi pro situace v CEFR jsou: čtení pro soukromé využití, čtení pro veřejné využití, čtení pro pracovní účely a čtení pro vzdělávání. Pro šetření PISA byly tyto kategorie upraveny na osobní, veřejné, pracovní a vzdělávací situace, které jsou blíže popsány v následujících odstavcích.

Kategorie *osobní situace* se vztahuje k textům, které mají uspokojit osobní zájmy jedince a to jak praktické, tak i intelektuální. Zahrnuje rovněž texty, které mají upevnit nebo rozvíjet osobní styky s druhými lidmi. Patří sem osobní dopisy, beletrie, životopis a informační texty, které jsou určeny ke čtení pro uspokojení zvědavosti v rámci volnočasových či rekreačních aktivit. V elektronickém prostředí sem patří osobní e-maily, internetová služba chat a internetové deníky.

Kategorie *veřejné situace* popisuje čtení textů, které se pojí s činnostmi a záležitostmi širší společnosti. Tato kategorie zahrnuje oficiální dokumenty, jakož i informace o veřejných událostech. U textů, které jsou do této kategorie zařazené, se obecně předpokládá více či méně anonymní kontakt s druhými, proto sem také patří diskusní fóra, zpravodajské webové stránky a veřejná oznámení, se kterými je možné se setkat jak v online, tak i tištěné podobě.

Obsah *vzdělávacích* textů je obvykle navržen speciálně pro účel výuky. Typickými příklady materiálů, které jsou pro tento druh čtení vytvářeny, jsou tištěné učebnice a software pro interaktivní učení. Čtení vzdělávacích textů obvykle zahrnuje získávání informací v rámci obecnějšího vzdělávacího záměru. Materiály si často nevybírá čtenář, ale jsou mu určeny vyučujícím. Modelovými úlohami jsou ty, které se obvykle označují jako „čtení za účelem se něco naučit“ (Sticht, 1975; Stiggins, 1982).

Mnoho patnáctiletých se během jednoho nebo dvou let přesune ze školy na pracovní trh. Typickou čtenářskou úlohou z *pracovní* oblasti je taková úloha, která požaduje vykonání nějakého aktuálního úkolu. Může sem patřit hledání zaměstnání, ať již v označené inzertní části tištěných novin nebo online, či plnění pokynů na pracovišti. Modelové úlohy tohoto typu jsou často označovány jako „čtení za účelem něco vykonat“ (Sticht, 1975; Stiggins, 1982). Texty, které jsou psány pro tyto účely, a úlohy, které z nich vycházejí, jsou v šetření PISA označovány jako pracovní. Přestože jen někteří patnáctiletí žáci, kteří jsou zařazeni do hodnocení, budou muset běžně ve své práci číst, je důležité, aby byly do testu zařazené úlohy, které se vztahují k oblasti práce. Stejným cílem šetření PISA je